

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı : 1993/49

Karar Sayısı : 1993/51

Karar Günü : 25.11.1993

R.G. Tarih-Sayı :26.12.1993-21800

İPTAL DAVASINI AÇAN : Anamuhalefet (Anavatan) Partisi Türkiye Büyük Millet Meclisi Grubu adına Grup Başkanı A. Mesut YILMAZ.

İPTAL DAVASININ KONUSU : 16.9.1993 günlü, Resmi Gazete'de yayımlanan 518 sayılı "Türk Patent Enstitüsü Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname"nin Anayasa'nın 2., 7., 87., 91. ve 153. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemidir.

II- YASA METİNLERİ :

A. İptali İstenilen Kurallar :

İptali istenilen 518 sayılı "Türk Patent Enstitüsü Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname" şöyledir:

"Türk Patent Enstitüsü'nün kurulması; 24/6/1993 tarihli ve 3911 sayılı Kanunun verdiği yetkiye dayanılarak, Bakanlar Kurulunca 23/8/1993 tarihinde kararlaştırılmıştır.

Kuruluş ve Amaç

Madde 1- Türkiye'nin teknolojik ilerlemesine katkıda bulunmak, ülke içinde serbest rekabet ortamını oluşturmak ve araştırma geliştirme faaliyetlerinin gelişmesini sağlamak üzere, çeşitli Kanunlarla düzenlenmiş olan patent ve markalar ile diğer kanunlarla düzenlenen sınai mülkiyet haklarının tesisi, bu konudaki korumanın sağlanması ve sınai mülkiyet haklarına ilişkin yurtiçi ve dışında varolan bilgi ve dokümantasyonun kamunun istifadesine sunulabilmesi amacıyla tüzel kişiliğe sahip, bu Kanun Hükmünde Kararnamede belirtilmeyen hallerde özel hukuk hükümlerine tabi, Sanayi ve Ticaret Bakanlığına bağlı, özel bütçeli Türk Patent Enstitüsü kurulmuştur. Türk Patent Enstitüsü, bir kamu kuruluşu olup kısa adı "TPE"dir.

TPE'nin Merkezi Ankara'dadır.

Tanımlar

Madde 2- Bu Kanun Hükmünde Kararnamede adı geçen deyimlerden;

- a) Enstitü: Türk Patent Enstitüsü'nü,
- b) Yönetim Kurulu: Türk Patent Enstitüsü Yönetim Kurulunu,
- c) Danışma Kurulu: Türk Patent Enstitüsü Danışma Kurulunu,
- d) Başkanlık: Türk Patent Enstitüsü Başkanlığını,

e) Bakanlık: Sanayi ve Ticaret Bakanlığını,

ifade eder.

Görevleri

Madde 3- Enstitü, ülkenin teknolojik ve endüstriyel gelişmesine katkıda bulunmak amacıyla;

a) Kanunlarla koruma altına alınmış olan sınai mülkiyet haklarının ilgili mevzuat hükümleri uyarınca tescilini ve hakların korunması ile ilgili işlemleri yapar,

b) Zorunlu lisans işlemlerinde arabuluculuk faaliyetlerinde bulunur ve mahkemelerde bilirkişilik yapar,

c) Lisans ve devir anlaşmalarını tescil ve kayıt eder.

d) Buluşların kullanımını takip eder, yeni teknolojilerin değerlendirilmesi ile teknoloji transferinin yönlendirilmesi ve arşivlenmesi işlemlerini yapar,

e) Yurtdışında benzer kuruluşlar ve uluslararası kuruluşlarla işbirliğinde bulunur,

f) Türkiye'yi Bakanlığın onayı ile uluslararası kuruluşlar nezdinde temsil eder,

g) Sınai mülkiyet hakları ile ilgili uluslararası anlaşmaların hazırlanmasını ülke çıkarlarını koruyarak katkıda bulunur ve bu anlaşmaların Türkiye'de uygulanmasını sağlar.

h) Yurtiçi ve yurtdışında teknoloji ve araştırma-geliştirme ile ilgili kurum ve kuruluşlarla ve bilgi bankalarıyla işbirliği yapar, dokümantasyon merkezleri kurar, bu bilgileri kamunun istifadesine sunar,

i) Sınai mülkiyet hakları ile ilgili olarak çeşitli yayınlar yapar ve Türk Sınai Mülkiyet Gazetesini periyodik olarak yayınlar,

j) Sınai mülkiyet hakları konularında yurtiçinde kişi ve kuruluşların bilgilendirilmesi ve yönlendirilmesi için gerekli çalışmaları yapar,

k) Kanunlarla verilen diğer görevleri yapar.

Organ ve Birimler

Madde 4- Enstitü aşağıdaki organ ve birimlerden oluşur;

a) Yönetim Kurulu,

b) Danışma Kurulu,

c) Başkanlık,

d) Yeniden İnceleme ve Değerlendirme Kurulu,

- e) Ana Hizmet Birimleri,
- f) Yardımcı Hizmet Birimleri,
- g) Danışma Birimleri.

Yönetim Kurulu

Madde 5- Yönetim Kurulu Enstitü'nün en yüksek düzeyde yönetim ve karar organıdır.

Yönetim Kurulu Adalet Bakanlığı ile Maliye Bakanlığında birer üye, Sanayi ve Ticaret Bakanlığında iki üye, Enstitüsü Başkanı ve iki Başkan Yardımcısı olmak üzere yedi üyeden oluşur.

Enstitü'nün Başkanı aynı zamanda Yönetim Kurulu Başkanıdır.

Yönetim Kurulu üyeleri bağlı bulundukları Bakanlığın önerisi üzerine müşterek kararname ile atanırlar.

Yönetim Kurulu üyelerinin görev süreleri dört yıl olup, görev süresi dolan üyeler yeniden atanabilir.

Herhangi bir nedenle boşalan Yönetim Kurulu üyeliği için, aynı usulle engeç bir ay içinde atama veya seçim yapılır, atanan veya seçilen üye önceki üyenin görev süresini tamamlar.

Başkanın olmadığı hallerde Başkan'a vekalet edecek üye önceden Yönetim Kurulunca kendi üyeleri arasından belirlenir.

Yönetim Kurulunun çalışma usul ve esasları Bakanlıkça çıkarılacak bir Yönetmelikle belirlenir.

Yönetim Kurulunun Görev ve Yetkileri

Madde 6- Yönetim Kurulu, bu Kanun Hükmünde Kararname ve diğer mevzuatla Enstitü'ye verilen görevlerin yerine getirilmesini sağlar.

Bu amaçla:

- a) Enstitü'nün idari, mali ve teknik yönden, düzenli, verimli ve etkin faaliyette bulunabilmesi için gerekli bütün tedbirleri alır. Enstitü'nün işleyişine etkinlik kazandırmak amacı ile hazırlayacağı yönetmeliklerin Bakanlığın onayı ile yürürlüğe girmesini sağlar,
- b) Enstitü ile ilgili mevzuatın uygulanmasını sağlar,
- c) Enstitü'nün bütçesini onaylar,
- d) Hazırlanan faaliyet raporunu ve mali raporu görüşüp karara bağlar,

e) Sınai mülkiyet hakları ve teknolojik ilerleme konusunda kalkınma planları ve yıllık programlar doğrultusunda kısa ve uzun vadeli çalışma programları hazırlar, araştırma konuları tesbit eder ve uygulamaya koyar,

f) Enstitü'nün vereceği hizmetler karşılığında alınacak ücret tarifelerini hazırlar ve Maliye Bakanlığının uygun görüşü üzerine uygulamaya koyar,

g) Başkan tarafından yapılan atamaları onaylar,

h) Gerektiğinde Danışma Kurulunu toplantıya çağırır,

i) Danışma Kurulunun tavsiye kararlarını görüşüp karara bağlar,

j) Enstitü'nün görev alanına giren konularda kamuoyunu aydınlatmak ve ilgililerin görüşlerini almak için ulusal ve uluslar arası nitelikte seminer, sempozyum, açık oturum, konferans ve benzeri konuların düzenlenmesine karar verir.

k) Sınai mülkiyet haklarıyla ilgili ihtiyaç görülen konularda görüş almak üzere bu alandaki uzmanlardan oluşan geçici veya sürekli ihtisas komisyonları oluşturur.

l) Enstitü'nün ihtiyaçları için bina inşa edilmesine, taşınır ve taşınmaz malların satın alınmasına veya kiralanmasına, bunların gerektiğinde satılmasına veya kiraya verilmesine karar verir.

Yönetim Kurulu ayda en az iki defa toplanır. Toplantı gündemi Başkan tarafından belirlenir.

Yönetim Kurulu en az beş üye ile toplanır, kararlar Yönetim Kurulunun üye sayısının salt çoğunluğu ile alınır.

Yönetim Kurulu yetkilerinin bir veya birkaçını, sınırları yazılı olarak açıkça belirtilmek şartı ile Başkan'a devredebilir. Ancak, yetki devri, yetkiyi devreden sorumluluğunu kaldırmaz.

Danışma Kurulu

Madde 7- Danışma Kurulu, Enstitü'nün danışma birimi olup aşağıdaki üyelerden oluşur.

Adalet, Milli Savunma, Dışişleri, Maliye, Milli Eğitim, Sağlık, Tarım ve Köyşleri, Orman, Ulaştırma, Çevre, Sanayi ve Ticaret, Kültür Bakanlıklarından birer üye, Devlet Planlama Teşkilatı, Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu'ndan birer üye, Üniversitelerden Yükseköğretim Kurulunca belirlenecek beş üye, en fazla üyeye sahip İşçi ve İşveren Sendikaları Konfederasyonlarından birer üye, Türkiye Atom Enerjisi Kurumu, Milli Produktivite Merkezi, Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı, Türkiye Ticaret, Sanayi ve Deniz Ticaret Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği ve Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliğinden birer üye.

Yönetim Kurulu ihtiyaca göre Danışma Kurulu toplantılarına uzman kişileri çağırabilir.

Danışma Kurulu üyeliklerinin süresi iki yıldır. Görev süresi dolan üyeler yeniden seçilebilir.

Danışma Kurulunun çalışma usul ve esasları Bakanlıkça hazırlanacak bir Yönetmelikle düzenlenir.

Danışma Kurulu yılda en az bir kez toplanır. Toplantılara Sanayi ve Ticaret Bakanı veya görevlendireceği kişi başkanlık eder.

Danışma Kurulunun Görevleri

Madde 8- Danışma Kurulu, Enstitü'nün faaliyetleri çerçevesinde ve Enstitü'ye yardımcı olmak amacıyla aşağıdaki işleri yapar.

a) Kalkınma plan ve programları doğrultusunda Türkiye'nin teknolojik gelişimine ve sınai mülkiyet haklarının etkin biçimde korunmasına, rekabet ortamının yaratılmasına ilişkin olarak düşünce bildirir ve tavsiyelerde bulunur,

b) Enstitü'nün çalışma ilkeleri hakkında düşünce bildirir ve tavsiyelerde bulunur,

c) Enstitü'nün faaliyet raporu, bütçe ve çalışma programları hakkında düşünce bildirir ve tavsiyelerde bulunur.

Başkanlık

Madde 9- Başkan, Enstitü'nün en üst amiridir ve Enstitü'yü temsil eder. Başkanlık; Başkan ve iki Başkan Yardımcısından oluşur.

Enstitü Başkanı ve Başkan Yardımcıları dört yıl süre için müşterek kararname ile atanırlar. Görev süresi dolanlar yeniden atanabilir. Herhangi bir nedenle boşalan Başkan veya Başkan Yardımcılığı kadrosu için, aynı usulle engeç bir ay içinde atama yapılır, atanan kişi öncekinin görev süresini tamamlar.

Başkan, Enstitü hizmetlerinin mevzuata, Türkiye'nin taraf olduğu sınai mülkiyet hakları ile ilgili uluslararası anlaşmalara, milli güvenlik siyasetine, kalkınma plan ve yıllık programlara, Yönetim Kurulu'nun kararlarına uygun yürütülmesi ve Enstitü'nün faaliyet alanına giren konularda ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlarla işbirliği ve koordinasyonu sağlamakla görevlidir. Başkan, Enstitü'nün bütçesi, faaliyet raporu ve mali raporunu hazırlar ve Yönetim Kurulunun onayına sunar. Başkan, Enstitüde çalışanların işlemlerinden sorumlu olup, Enstitü'nün faaliyetlerini ve hesaplarını denetlemekle görevli ve yetkilidir.

Başkan, sınırları açıkça yazılı olarak belirtilmek şartı ile yetkilerinin bir kısmını astlarına devredebilir. Ancak, yetki devri yetkiyi devredenin sorumluluğunu kaldırmaz.

Yeniden İnceleme ve Değerlendirme Kurulu

Madde 10- Sınai mülkiyet haklarının tescil işlemleri ile ilgili Enstitü'nün almış olduğu kararlara karşı başvuru sahipleri veya üçüncü kişiler tarafından yapılacak itirazların incelenmesi ve değerlendirilmesi işlemleri Yeniden İnceleme ve Değerlendirme Kurulunca yürütülür.

Yeniden incelenmesi ve değerlendirilmesi talep edilen konuda kararlar, Enstitü Başkanı veya görevlendirileceği Başkan Yardımcılarından biri başkanlığında, Başkan'ın Enstitü içinden sececeği, yeniden incelenip değerlendirme yapılacak konuda uzman olan ve itiraz ile ilgili olarak alınmış olan kararlarda görevli bulunmayan enaz iki uzman üyeden oluşan kurul tarafından alınır.

Yeniden İnceleme ve Değerlendirme Kurulu'nun kararları Enstitü'nün nihai kararıdır. Bu kararlara karşı ilgili mahkemede dava açılabilir.

Yeniden İnceleme ve Değerlendirme Kurulunun çalışma esasları ve işleyişi Enstitü tarafından hazırlanıp Bakanlığın onayı ile çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.

Ana Hizmet Birimleri

Madde 11- Enstitü'nün ana hizmet birimleri şunlardır;

- a) Patent Dairesi Başkanlığı,
- b) Markalar Dairesi Başkanlığı
- c) Uluslararası İlişkiler Dairesi Başkanlığı.

Patent Dairesi Başkanlığı

Madde 12- Patent Dairesi Başkanlığının görevleri şunlardır;

- a) Patentlerin tescil başvurularının ilgili mevzuat hükümlerine göre kayıt, dosyalama, araştırma, inceleme, değerlendirme, tescil işlemlerini yapar,
- b) Patentlerin tescil başvurularının ilgili mevzuat hükümlerine göre lisans, devir, sair değişikliklerle ilgili işlemleri yapar,
- c) Patentlerin ilan, tasnif ve sicil işlemlerini yapar,
- d) Başkanlıkça verilecek diğer işleri yapar.

Markalar Dairesi Başkanlığı

Madde 13- Markalar Dairesi Başkanlığının görevleri şunlardır;

- a) Markaların tescil başvurularının ilgili mevzuat hükümlerine göre kayıt, dosyalama, araştırma, inceleme, değerlendirme ve tescil işlemlerini yapar,
- b) Markaların tescil başvurularının ilgili mevzuat hükümlerine göre lisans, devir, sair değişikliklerle ilgili işlemleri yapar,
- c) Markaların ilan, tasnif ve sicil işlemlerini yapar,
- d) Başkanlıkça verilecek diğer işleri yapar.

Uluslararası İlişkiler Dairesi Başkanlığı

Madde 14- Uluslararası İlişkiler Dairesi Başkanlığının görevleri şunlardır;

- a) Enstitü'nün görev alanına giren uluslararası anlaşmaları izler ve inceler ve yükümlülüklerin yerine getirilmesi için gereken çalışmaları yürütür,
- b) Uluslararası Anlaşmalardan katılınması gerekenlere katılmak için 1173 sayılı Kanun çerçevesinde işlemleri yürütür.
- c) Gerekli hallerde mevzuatta düzenlemeler yapmak üzere Başkanlığa önerilerde bulunur,
- d) Yabancı mevzuatı temin eder ve izler,
- e) Başkanlıkça verilecek diğer işleri yapar.

Yardımcı Hizmet Birimleri

Madde 15- Enstitü'nün yardımcı birimleri şunlardır;

- a) Personel Dairesi Başkanlığı,
- b) İdari ve Mali İşler Dairesi Başkanlığı,
- c) Enformasyon ve Dokümantasyon Dairesi Başkanlığı,
- d) Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı.

Personel Dairesi Başkanlığı

Madde 16- Personel Dairesi Başkanlığının görevleri şunlardır;

- a) Enstitü bünyesinde görev yapan personelin iş akitleri, kadro, terfi, görev, yolluk, sağlık, izin ve benzeri özlük işlemleri ile ilgili hizmetleri yürütür,
- b) Sosyal hizmetler ve hizmet içi eğitim ile ilgili işleri yapar,
- c) Başkanlıkça verilecek diğer işleri yapar.

İdari ve Mali İşler Dairesi Başkanlığı

Madde 17- İdari ve Mali İşler Dairesi Başkanlığının görevleri şunlardır;

- a) Enstitü tarafından yapılması gerekli harcamaların, toplanacak gelirlerin ve satınalmaların ilgili kanun ve mevzuat çerçevesinde yürütülmesini sağlar,
- b) Enstitü'nün temizlik, bakım ve onarım hizmetleri ile Enstitü'nün ihtiyaçları için taşınır ve taşınmaz malların satın alınması veya kiralanması, bunların gerektiğinde satılması veya

kiraya verilmesi işlerini Yönetim Kurulu'na sunar ve bu işleri Yönetim Kurulu'nun onayı ile yürütür,

- c) Evrak giriş ve çıkışları ile arşiv hizmetlerinin düzenli bir şekilde yürütülmesini sağlar,
- d) Demirbaş ve diğer kayıtları tutar,
- e) Başkanlıkça verilecek diğer işleri yapar.

Enformasyon ve Dokümantasyon Dairesi Başkanlığı

Madde 18- Enformasyon ve Dokümantasyon Dairesi Başkanlığının görevleri şunlardır;

- a) Enstitü'nün görevleri ile ilgili olarak eğitici ve bilgi verici kitap, broşür, dergi şeklinde yayın yapar,
- b) Yurt içinde ve yurt dışında sınai mülkiyet hakları ile ilgili dokümanlar yayınlar,
- c) İlgili mevzuda yurt içinde ve dışında tescil edilmiş patentler ve markalara ait bilgi ve belgeleri toplar, bunları Enstitü'nün ve kamunun istifadesine sunar,
- d) Resmi Sınai Mülkiyet Gazetesini yayınlar,
- e) Başkanlıkça verilecek diğer işleri yapar.

Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı

Madde 19- Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığının görevleri şunlardır;

- a) Enstitü bünyesinde bilgi işlem sisteminin kurulmasını, donanım ve yazılımının işletilmesini ve geliştirilmesini sağlar,
- b) Sınai mülkiyet hakları ile ilgili olarak bilgi ve belgelerin bilgisayar ortamına aktarılmasını ve saklanmasını sağlar,
- c) Bilgisayar ortamındaki bilgilerin Enstitü'nün ilgili birimleri tarafından en hızlı biçimde kullanılabilmeleri için gerekli çalışmaları yapar,
- d) Başkanlıkça verilecek diğer işleri yapar.

Danışma Birimleri

Madde 20- Enstitü'nün danışma birimleri şunlardır;

- a) Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Dairesi Başkanlığı,
- b) Hukuk Müşavirliği.

Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Dairesi Başkanlığı

Madde 21- Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Dairesi Başkanlığının görevleri şunlardır;

- a) Enstitü'nün ana hizmet politikasının ve planlarının hazırlanmasına yardımcı olur,
- b) Hizmet faaliyetlerinin ekonomik ve etkin bir şekilde yerine getirilmesi için insan gücü, para ve malzeme gibi mevcut kaynakların en uygun ve verimli bir şekilde kullanılması için plan ve projeler geliştirir,
- c) Enstitü'nün yıllık çalışma programını hazırlar, planlama ve koordinasyon konularında verilen diğer görevleri yerine getirir,
- d) Yurtiçi ve yurt dışında teknolojik gelişmeleri izler,
- e) Yurt kalkınması için gerekli olan teknoloji değerlendirme çalışmalarını yapar, kamunun bu konudaki taleplerini karşılar,
- f) Başkanlıkça verilecek diğer işleri yapar.

Hukuk Müşavirliği

Madde 22- Hukuk Müşavirliğinin görevleri şunlardır;

- a) Sınai mülkiyet hakları ile ilgili mevzuatın günün koşullarına uygun hale getirilmesi için çalışmalar yapar,
- b) Hukuki konularda Yönetim Kuruluna ve Başkanlığa danışmanlık yapar,
- c) Sınai mülkiyet haklarına ait ulusal ve uluslararası hukukla ilgili anlaşmalar, kanunlar, yönetmelikler, diğer mevzuat, rapor, makale ve benzeri düzenlemeleri hizmete hazır tutar,
- d) Mahkemelerde Enstitü'yü temsil eder,
- e) Başkanlıkça verilecek diğer işleri yapar.

Atanma Şartları

Madde 23- Enstitü Yönetim Kurulu ve Danışma Kurulu üyeleri, hukuk, mühendislik, iktisat, işletme veya maliye dallarında yurtiçi veya yurtdışında en az dört yıllık yüksek öğrenim görmüş, mesleki açıdan yeterli bilgi ve deneyime sahip bulunan ve meslekleri ile ilgili kamu hizmetinde en az 10 yıl çalışmış olanlar arasından atanırlar. Bu üyelerin ayrıca, 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 48 inci maddesinin A fıkrasının 3 numaralı bendi dışındaki şartları taşımaları zorunludur.

Başkan ve Başkan Yardımcıları, birinci fıkrafta belirtilen niteliklerin yanı sıra sınai mülkiyet ile ilgili konularda yurt içinde veya yurt dışında en az üç yıl çalışmış olanlar arasından atanırlar. Atamalarda sınai mülkiyet hakları ile ilgili yurt içi ve yurt dışındaki deneyim öncelikle değerlendirilir.

Yönetim Kurulu üyeleri ile Başkan ve Başkan Yardımcılarının görev süreleri dolmadan herhangi bir nedenle görevlerine son verilemez. Ancak atanmaları için gerekli şartları kaybettikleri veya Kanunlarla verilen görevlerle ilgili olarak suç işledikleri mahkeme kararı ile sabit olanların görev süreleri sona erer.

Enstitü içinde daire başkanı ve müdür kadrolarına atamalarda, Devlet Memurları Kanununda aranan şartlara ilaveten atanacak personelin Enstitü içindeki hizmet süresi ve atanacağı konudaki yurt içi ve yurt dışındaki deneyimi öncelikle değerlendirir.

Patent Dairesi, Uluslararası İlişkiler Dairesi, Enformasyon ve Dokümantasyon Dairesi Başkanlıklarındaki daire başkanı ve müdür kadrolarına atamalarda, atanacak personelin Enstitü içindeki hizmet süresi, atanacağı konudaki yurt içi ve dışındaki deneyimi ve İngilizce, Fransızca veya Almanca dillerinden en az biri olmak üzere yabancı dil bilgisi öncelikle değerlendirilir.

Enstitü bünyesinde;

a) Uzman yardımcısı olabilmek için, Devlet Memurları Kanununda aranan şartlara ilaveten,

1. En az dört yıllık yüksek öğretim kurumlarından veya bunlara denkliği kabul edilen yurt dışındaki yükseköğretim kurumlarından mezun olmak,

2. Açılacak yarışma ve yeterlik sınavında başarı göstermek,

3. Sınavın yapıldığı yılın Ocak ayının ilk gününde otuz yaşını doldurmamış olmak, şarttır.

b) Uzman yardımcılığında en az üç yıl çalışmak ve olumlu sicil almak kaydıyla açılacak yeterlik sınavında başarı gösterenler "uzman" kadrosuna atanırlar.

Üst üste iki defa yeterlik sınavında başarı gösteremeyenler durumlarına uygun başka kadrolara nakledilirler.

Teknik Hizmetler Sınıfındaki Uzman kadrosuna atanacakların İngilizce, Fransızca veya Almanca dillerinden en az birini iyi derecede bilmeleri zorunludur.

Uzman yardımcılığı ve uzmanlıkla ilgili usul ve esaslar ile bunların yurt içinde ve yurt dışında eğitime tabi tutulmaları, seçilme esasları ve diğer hususlar Bakanlıkça çıkarılacak bir yönetmelikle düzenlenir.

Denetim

Madde 24- Enstitü, Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu'nun denetimine tabidir.

Gelirler ve Bütçe

Madde 25- Enstitü'nün gelirleri şunlardır:

a) Enstitü'nün yapacağı hizmetler karşılığında alınacak ücretler,

b) Diğer gelirler.

Enstitü'nün giderleri Yönetim Kurulunca onaylanacak bütçeden karşılanır.

Personel

Madde 26- Enstitü'de istihdam edilen personel, 657 sayılı Devlet Memurları Kanununa tabidir.

Enstitü'nün Kadroları

Madde 27- Kadroların tesbit, ihdas kullanımı ve iptali ile kadrolara ilişkin diğer hususlar Genel Kadro ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararname hükümlerine göre düzenlenir.

Uygulanmayacak Hükümler

Madde 28- Bu Kanun Hükmünde Kararname ile kurulan Enstitü tarafından yapılması öngörülen iş ve işlemlerde 1050 sayılı Muhasebe-i Umumiye Kanunu hükümleri uygulanmaz. Ayrıca; Enstitü, alım-satım, kiralama vesair işlemlerde 2886 sayılı Devlet İhale Kanununa tabi değildir. Enstitü'nün malları Devlet Malı hükmündedir.

Enstitü'nün alım-satım, kiralama vesair işlemlerini düzenleyen bir yönetmelik Yönetim Kurulunca hazırlanıp, Maliye Bakanlığının uygun görüşü üzerine Bakanlığın onayı ile yürürlüğe girer.

Yönetmelikler

Madde 29- Bu Kanun Hükmünde Kararname ile hazırlanması öngörülen yönetmelikler ve Enstitü'nün teşkilat yapısı ile ilgili düzenlemeler, Yönetim Kurulunun ilk toplantısını müteakip üç ay içinde hazırlanır.

Yürürlükten Kaldırılan Hükümler

Madde 30- Sanayi ve Ticaret Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri hakkındaki 3143 sayılı Kanunun Sınai Mülkiyet ile ilgili 2 nci maddesinin (f) bendi, 8 inci maddesinin (i) bendi, 15 inci maddesi, Bakanlık Merkez Teşkilatı ile ilgili Ek-1 sayılı cetvelin Ana Hizmet Birimlerinin 9 uncu sırasında yer alan "Sınai Mülkiyet Dairesi Başkanlığı" ibaresi yürürlükten kaldırılmıştır.

Geçici Madde 1- Enstitü'nün bu Kanun Hükmünde Kararnamede belirtilen hizmetleri yerine getirebilmesi için Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Sınai Mülkiyet Dairesinin sınai mülkiyet ile ilgili bütün kitap, defter, dergi, yayın, doküman, işlem dosyası ve bilgisayarları ve diğer taşınır malları Enstitü'ye devredilmiştir.

Türk Standartları Enstitüsünün bünyesinde bulunan, Amerika Birleşik Devletlerinde tescil edilmiş patentlere ait mikrofilmlerin tamamı ve mikrofilm okuyucuları ile bu konuda kullanılan her türlü demirbaş ve dokümanlar Enstitü'ye devredilmiştir.

Geçici Madde 2- Bu Kanun Hükmünde Kararnamenin yürürlüğe girdiği tarihte Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Sınai Mülkiyet Dairesi Başkanlığına tahsis edilmiş kadro ve personel, Türk Patent Enstitüsü Başkanlığına devredilmiştir.

Geçici Madde 3- Enstitü teşkilatlanıncaya kadar sınai mülki yet hakları ile ilgili her türlü işlemler Sanayi ve Ticaret Bakanlığınca yürütülür.

Geçici Madde 4- Enstitü Başkanı ve Yönetim Kurulu üyeliklerinin atamaları bu Kanun Hükmünde Kararname yürürlüğe girdiği tarihten itibaren engeç onbeş gün içinde yapılır. Danışma Kurulu Üyelerinin atamaları ise en geç iki ay içinde yapılır.

Geçici Madde 5- Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Sınai Mülkiyet Dairesi Başkanlığı personelinden bu Kanun Hükmünde Kararnamenin yürürlüğe girdiği tarihte dört yıllık yüksek okul mezunu olarak sınai mülkiyet ile ilgili konularda en az altı yıl çalışmış olanlar yaş sınırına ve ilgili Yönetmelikteki sürelerle tabi olmaksızın uzmanlık sınavına, altı yıldan az hizmeti olanlar ise yaş sınırına ve ilgili yönetmelikteki sürelerle bakılmaksızın uzman yardımcılığı sınavına girme hakkından iki defadan fazla olmamak üzere yararlanabilirler. Sınavda başarı gösterenler uzman veya uzman yardımcısı kadrolarına başarı sırası dikkate alınarak atanırlar.

Geçici Madde 6- Enstitü'nün 1993 yılı giderleri Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın 1993 Mali Yılı bütçesinden karşılanır. Bu konuda düzenleme yapmaya Maliye Bakanı yetkilidir.

Geçici Madde 7- Ekli 1 sayılı listede gösterilen kadrolar ihdas edilerek geçici 2 nci madde ile devredilen kadrolarla birlikte 190 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameye bağlı cetvellere Türk Patent Enstitüsü Başkanlığı bölümü olarak eklenmiş, ekli 2 sayılı listede belirtilen kadro iptal edilerek 190 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin eki Sanayi ve Ticaret Bakanlığı bölümüne ait cetvellerden çıkarılmıştır.

Madde 31- Bu Kanun Hükmünde Kararname yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 32- Bu Kanun Hükmünde Kararname hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür."

B. Dayanılan Anayasa Kuralları :

İptal gerekçesinde dayanılan Anayasa kuralları şunlardır :

1- "MADDE 2.- Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devletidir."

2- "MADDE 7.- Yasama yetkisi Türk Milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisinindir. Bu yetki devredilemez."

3- "MADDE 87.- Türkiye Büyük Millet Meclisinin görev ve yetkileri, kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak; Bakanlar Kurulunu ve bakanları denetlemek; Bakanlar Kuruluna belli konularda kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi vermek; bütçe ve kesinhesap kanun tasarılarını görüşmek ve kabul etmek; para basılmasına ve savaş ilânına karar vermek; milletlerarası andlaşmaların onaylanmasını uygun bulmak, Anayasanın 14 üncü maddesindeki fiillerden dolayı hüküm giyenler hariç olmak üzere, genel ve özel af ilânına, mahkemelerce verilip kesinleşen ölüm cezalarının yerine getirilmesine karar vermek ve Anayasanın diğer maddelerinde öngörülen yetkileri kullanmak ve görevleri yerine getirmektir."

4. "MADDE 91.- Türkiye Büyük Millet Meclisi, Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verebilir. Ancak sıkıyönetim ve olağanüstü haller saklı kalmak

üzere, Anayasanın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleri ile dördüncü bölümünde yer alan siyasi haklar ve ödevler kanun hükmünde kararnamelerle düzenlenemez.

Yetki kanunu, çıkarılacak kanun hükmünde kararnamenin, amacını, kapsamını, ilkelerini, kullanma süresini ve süresi içinde birden fazla kararname çıkarılıp çıkarılmayacağını gösterir.

Bakanlar Kurulunun istifası, düşürülmesi veya yasama döneminin bitmesi, belli süre için verilmiş olan yetkinin sona ermesine sebep olmaz.

Kanun hükmünde kararnamenin, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından süre bitiminden önce onaylanması sırasında, yetkinin son bulunduğu veya süre bitimine kadar devam ettiği de belirtilir.

Sıkıyönetim ve olağanüstü hallerde, Cumhurbaşkanının Başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulunun kanun hükmünde kararname çıkarmasına ilişkin hükümler saklıdır.

Kanun hükmünde kararnameler, Resmî Gazetede yayımlandıkları gün yürürlüğe girerler. Ancak, kararnamede yürürlük tarihi olarak daha sonraki bir tarih de gösterilebilir.

Kararnameler, Resmi Gazetede yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur.

Yetki kanunları ve bunlara dayanan kanun hükmünde kararnameler, Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonları ve Genel Kurulunda öncelikle ve ivedilikle görüşülür.

Yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulmayan kararnameler bu tarihte, Türkiye Büyük Millet Meclisince reddedilen kararnameler bu kararın Resmî Gazetede yayımlandığı tarihte, yürürlükten kalkar. Değiştirilerek kabul edilen kararnamelerin değiştirilmiş hükümleri, bu değişikliklerin Resmî Gazetede yayımlandığı gün yürürlüğe girer."

5. "MADDE 153.- Anayasa Mahkemesinin kararları kesindir. İptal kararları gerekçesi yazılmadan açıklanamaz.

Anayasa Mahkemesi bir kanun veya kanun hükmünde kararnamenin tamamını veya bir hükmünü iptal ederken, kanun koyucu gibi hareketle, yeni bir uygulamaya yol açacak biçimde hüküm tesis edemez.

Kanun, kanun hükmünde kararname veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü ya da bunların hükümleri, iptal kararlarının Resmî Gazetede yayımlandığı tarihte yürürlükten kalkar. Gereken hallerde Anayasa Mahkemesi iptal hükmünün yürürlüğe gireceği tarihi ayrıca kararlaştırabilir. Bu tarih, kararın Resmî Gazetede yayımlandığı günden başlayarak bir yılı geçemez.

İptal kararının yürürlüğe girişinin ertelendiği durumlarda, Türkiye Büyük Millet Meclisi, iptal kararının ortaya çıkardığı hukukî boşluğu dolduracak kanun tasarı veya teklifini öncelikle görüşüp karara bağlar.

İptal kararları geriye yürümez.

Anayasa Mahkemesi kararları Resmî Gazetede hemen yayımlanır ve yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzelkişileri bağlar."

C. İlgili Yasa Kuralları :

Dava konusu Kanun Hükmünde Kararname'nin dayanağını oluşturan 24.6.1993 günlü, 3911 sayılı "Memurlar ve Diğer Kamu Görevlileri Hakkındaki Bazı Kanunlar ile Teşkilat Kanunlarında Değişiklik Yapılmasına Dair Yetki Kanunu" şöyledir:

"Amaç

MADDE 1.- Bu Kanunun amacı, memurlar ve diğer kamu görevlilerinin çalışmalarında etkinliği artırmak, kamu hizmetlerinin düzenli, süratli ve verimli bir şekilde yürütülmesini sağlamak üzere bunların malî, sosyal ve diğer haklarında iyileştirmeler yapmak; yürütme organı bünyesindeki kamu kurum ve kuruluşlarının (Genelkurmay Başkanlığı hariç) kuruluş, görev ve yetkilerine ilişkin konularda düzenlemelerde bulunmak ve Genel, Katma, Özel ve Özerk bütçeli bütün kamu kurum ve kuruluşlarına ait taşınmaz mallar üzerindeki yönetim ve tasarruf esaslarının tespiti; BAĞ-KUR, SSK ve TC. Emekli Sandığı Kanunlarında düzenlemelerde bulunmak; özelleştirme kapsamına giren kuruluşlarla diğer kurum ve kuruluşlar arasındaki ihtilafların çözülmesi esaslarının tespiti; TC. Merkez Bankası ve Bankalar Kanunu ile Sigorta Murakabe Kanununda düzenlemeler yapılması için ivedi ve zorunlu hallere münhasır olmak üzere Bakanlar Kuruluna Kanun Hükmünde Kararname çıkarma yetkisi vermektir.

Kapsam

MADDE 2.- Bu Kanuna göre çıkarılacak Kanun Hükmünde Kararnameler;

a) Kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan memurlarla diğer kamu görevlilerinin malî, sosyal ve diğer haklarıyla ilgili olan kanun ve kanun hükmünde kararnamelerde,

b) Kamu kurum ve kuruluşlarının teşkilatlanmalarına ilişkin olarak, kamu hizmetlerinin bakanlıklar arasında bölünüşüne, bağlı ve ilgili kuruluşlar kurulmasına, mevcut kurum ve kuruluşların birleştirilmesine veya kaldırılmasına, bunların kuruluş biçimlerine, görev, yetki ve yükümlülüklerine ait esaslarla bu esaslar çerçevesinde teşkilat ve kadrolarının düzenlenmesine ilişkin hükümlerinde,

c) 28.5.1986 tarihli ve 3291 sayılı Kanunun Beşinci Bölümünde,

d) Genel, Katma, Özel ve Özerk bütçeli bütün kamu kurum ve kuruluşlarına ait taşınmaz mallar üzerindeki yönetim ve tasarruf esaslarının tespiti; BAĞ-KUR, SSK ve TC. Emekli Sandığı Kanunlarında düzenlemelerde bulunmak; özelleştirme kapsamına giren kuruluşlarla diğer kamu kurum ve kuruluşları arasındaki ihtilafların çözülmesi esaslarının tespiti; TC. Merkez Bankası ve Bankalar Kanunu ile Sigorta Murakabe Kanununda,

Yapılacak değişiklik ve yeni düzenlemeleri kapsar.

İlkeler

MADDE 3.- Bakanlar Kurulu, ivedi ve zorunlu durumlara münhasır olmak kaydıyla, 1 inci madde ile verilen yetkiyi kullanırken;

a) Kamu hizmetlerinin verimli ve etkin bir şekilde yürütülmesini; ülkenin ekonomik ve sosyal durumunu dikkate alarak yeterli ve adil bir ücret seviyesini sağlamayı; memurlar ve diğer kamu görevlilerinin malî, sosyal ve diğer haklarında, hizmetin özellik ve gereklerine uygun iyileştirmeler yapmayı,

b) Başbakanlık, bakanlıklar ve bunlara bağlı kuruluşlar eliyle, genel idare esaslarına göre yürütülmesi gereken kamu hizmetlerinde iş bölümü ve koordinasyonun sağlanmasını; bağlı ve ilgili kuruluşlar kurulurken benzer hizmetlerin tek kuruluş veya birim tarafından yürütülmesini ve kaynak kullanımında israfın önlenmesini,

c) 28.5.1986 tarihli ve 3291 sayılı Kanunun Beşinci Bölümünde değişiklik yapılırken ülke ekonomisine yararlılık, verimlilik ve kârlılık esaslarını,

Gözönünde bulundurulur.

Yetki Süresi

MADDE 4.- Bu Kanunla Bakanlar Kuruluna verilen yetki, bir yıl süre ile geçerlidir. Bu süre içinde Bakanlar Kurulu birden fazla kanun hükmünde kararname çıkartabilir.

MADDE 5.- Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 6.- Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür."

III. İLK İNCELEME ve ESASIN İNCELENMESİ :

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi gereğince Yekta Güngör ÖZDEN, Mustafa GÖNÜL, İhsan PEKEL, Selçuk TÜZÜN, Ahmet N. SEZER, Haşim KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Mustafa BUMİN, Sacit ADALI, Ali HÜNER ve Lütfü F. TUNCEL'in katılmalarıyla 25.11.1993 günü yapılan ilk inceleme toplantısında, konunun özelliği nedeniyle başka hususlar üzerinde durulmaksızın işin esasına geçilerek incelemenin sürdürülmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

İşin esasına ilişkin rapor, dava dilekçesi ve ekleri, iptali istenilen Kanun Hükmünde Kararname kurallarıyla dayanan Anayasa kuralları, bunların gerekçeleri ve öteki yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü :

A- Kanun Hükmünde Kararname Hakkında Genel Açıklama :

Kanun Hükmünde Kararname (KHK) Kurumu, 22.9.1971 günlü ve 1488 sayılı Yasa ile 1961 Anayasası'nın 64. maddesinde yapılan değişiklik sonucu hukukumuza girmiştir. Bu değişikliğin gerekçesinde "Parlamentar rejimlerde, kanun yapmanın belli usullere uyulmak zorunluluğu sebebiyle zaman aldığı ve gecikmeler meydana getirdiği bir gerçektir. Değişen iktisadî ve sosyal şartların gereği olarak bazı hukuk kurallarının bu usuller dışında yürürlüğe konulabilmesi çağdaş devlet anlayışının tabîi sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Anayasa'nın 5. maddesi hükmünün prensibini bozmamak ve her halde önceden yasama meclislerince esasları bir kanunla tesbit olunan sınırlar içerisinde kalmak kaydıyla hükümete KHK'ler çıkarma yetkisinin verilmesi ve bu yetkiyi düzenleyen hükmün TBMM'nin genel olarak görev ve yetkilerini belirleyen 64. maddesine eklenmesi uygun görülmüştür."

denilmektedir. KHK'ler, temelde 1961 Anayasası'ndan çok farklı olmamakla birlikte 1982 Anayasası'nda kimi yeniliklerle ve fakat benzer gerekçelerle 91. maddede düzenlenmiştir. Böylece, hem yürütme organını güçlendirmek hem de değişen ekonomik ve sosyal konuların ortaya çıkardığı sorunlara ivedi çözümler bulmak amacına ulaşmak istenilmiştir.

Olağan dönemlerde çıkarılan KHK'lerin mutlaka bir yetki yasasına dayanması zorunludur. Yetki Yasası'nın içeriği ve ögeleri de Anayasa'nın 91. maddesinde belirlenmiştir. 87. maddede ise Bakanlar Kurulu'na "belli konularda" KHK çıkarma yetkisi vermek TBMM'nin görev ve yetkileri arasında sayılmıştır.

Bakanlar Kurulu'nun belli bir konuda KHK çıkarabilmesi için öncelikle TBMM tarafından kendisine bu konuda yasa ile bir yetkinin verilmiş olması gerekir. Bakanlar Kurulu, bir yasa ile önceden yetkilendirilmedikçe, kendiliğinden KHK çıkartamaz. Yasa ile verilen yetkiye dayanılarak çıkartılan KHK, yürürlükteki yasa hükümlerini kaldırabilmekte ve değiştirebilmekte, başka bir anlatımla yasanın hukuksal gücüne sahip bulunmaktadır. Yasama yetkisinin, "kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak" ögelerini içerdiği kuşkusuzdur. KHK, yürürlükteki yasa hükümlerini kaldırabilmekte ve değiştirebilmektedir.

Anayasa'da öngörüldüğü biçimi ile KHK'ler yapısal (organik-uzvî) bakımdan yürütme organı işlemi, işlevsel (fonksiyonel) yönden ise yasama işlemi niteliğindedirler. Ancak, Türkiye Büyük Millet Meclisi verdiği yetkiyi bir yasa ile her zaman geri alabileceği gibi kendisine sunulan KHK'leri aynen kabul etmek ya da reddetmek zorunda olmayıp dilediğinde değiştirerek de kabul edebilir. Bakanlar Kurulu'na KHK çıkarma yetkisinin verilmesi, yasayla düzenlemesi gereken konuların yasama alanından çıkarılıp yürütme organının düzenleme alanına sokulması sonucunu doğurmaz. Bu nedenle, Bakanlar Kurulu'na KHK çıkarma yetkisinin verilmiş olması Anayasa'nın 7. maddesinde öngörülen "Yasama yetkisinin devredilmezliği" ilkesini ortadan kaldırmaz.

Bakanlar Kurulu'na KHK çıkarılabilmesine yetki veren yasada yer alması zorunlu ögeler Anayasa'nın bu konuya ilişkin 91. maddesinin ikinci fıkrasında gösterilmiştir. Buna göre :

"Yetki kanunu, çıkarılacak kanun hükmünde kararnamenin amacını, kapsamını, ilkelerini, kullanma süresini ve süresi içinde birden fazla kararname çıkarılıp çıkarılmayacağını gösterir." Bundan anlaşılabileceği gibi yetki yasası, yürürlüğe konulacak KHK'nin amacını, kapsamını, ilkelerini, kullanma süresini ve bu süre içinde birden çok kararname yürürlüğe konulup konulamayacağını belirtmek zorundadır. Bakanlar Kurulu'na verilen türevsel yetki, yasada öngörülen amaç, ilke, kapsam ve süre ile sınırlı bir yetkidir. O halde, yetki yasasında Anayasa'nın belirlediği ögelerin belli bir içeriğe kavuşturularak somutlaştırılması gerekir.

Bakanlar Kurulu'na KHK çıkarma yetkisinin "belli konularda" verilebileceği 1961 Anayasası'nın 64. maddesinde açıkça belirtildiği halde, 1982 Anayasası'nın yetki yasasının sahip olması gereken ögelerini gösteren 91. maddesinde bu koşul yer almamaktadır. Ancak, 1982 Anayasası'nın 87. maddesinde "... Bakanlar Kuruluna belli konularda Kanun Hükmünde Kararname çıkarma yetkisi vermek..." TBMM'nin görev ve yetkileri arasında sayılmış bulunmaktadır. Bu nedenle, 91. maddede "belli konularda" ifadesinin yer almaması bir noksanlık sayılamaz. Çünkü, 87. maddede, Bakanlar Kurulu'na verilecek KHK çıkarma yetkisinin ancak belli konularda olabileceği açıkça gösterilmektedir. Bu durumda, Türkiye Büyük Millet Meclisi, Bakanlar Kurulu'na ancak belli konularda bu yetkiyi verebilir; her

konuyu kapsayacak biçimde bir KHK çıkarma yetkisi veremez. KHK'nin konusunun yetki yasasında belirlenmesi zorunludur. Yetki, somutlaştırılmış ve belli bir konuda tanınmalıdır. Bakanlar Kuruluna sınırları belirsiz bir konuda KHK çıkarma yetkisi verilemez. KHK'nin konusu da yetki yasasında belirlenen çerçevenin dışına çıkamaz. KHK'nin yetki yasasında belirtilen amaç, kapsam ve ilkelere de uygun olması gerekir. Verilen yetkinin konusunun yasada gösterilmesi zorunluluğunun bu yasaya dayanılarak yürürlüğe konulan KHK'lerin yetki yasası kapsamı içinde kalıp kalmadıklarının hem yargısal hem de siyasal denetimlerinin yapılması yönünden çok büyük bir önemi vardır. Yetki Yasası'nın kapsamı dışında yürürlüğe konulan veya başka bir anlatımla yasanın öngörmediği bir konuda düzenleme yapan bir KHK'nin Anayasa'ya aykırı olacağı kuşkusuzdur.

Anayasa'da kimi konuların KHK'lerle düzenlenmesi yasaklanmaktadır. 91. maddenin birinci fıkrasında "Türkiye Büyük Millet Meclisi, Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verebilir. Ancak, sıkıyönetim ve olağanüstü haller saklı kalmak üzere, Anayasa'nın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleri ile dördüncü bölümünde yer alan siyasî haklar ve ödevler kanun hükmünde kararnamelerle düzenlenemez." denilmektedir.

Buna göre, Anayasa'nın KHK'lerle düzenlenemeyeceğini belirlediği konularda TBMM tarafından Bakanlar Kurulu'na düzenlemede bulunması için bir yetki verilmesi de olanaksızdır. Verilen yetkinin konusunun belli olmasının, Anayasa'nın 91. maddesindeki "yetki verilemeyecek konular"ı da kapsayıp kapsamadığının incelenebilmesi yönünden de önemi büyüktür.

Bu nedenlerle, Bakanlar Kurulu'nun hangi konularda KHK çıkarabileceği Yetki Yasası'nda açıkça belirtilmeli ve verilen yetki konu yönünden mutlaka belirgin olmalıdır. Anayasa'nın 91. maddesine göre Yetki Yasası'nda çıkarılacak KHK'nin "amacı", "kapsamı" ve "ilkeleri"nin de belirtilmesi gerekir. Amaç, Bakanlar Kurulu'nun kendisine verilen yetki ile neleri gerçekleştirmesinin istendiğini belirlediğinden yetki yasasında KHK'nin amacı da somut olarak açıklanmalıdır. KHK'nin amacı ve kapsamı da konusu gibi geniş içerikli her yöne çekilebilecek biçimde genel anlatımlarla gösterilmemeli; değişik yorumlamaya elverişli olmamalıdır. KHK'nin yetki yasasında gösterilen amaç ve kapsam doğrultusunda, verilen ilkelere uygun çıkarılıp çıkarılmadığının saptanması hem yargısal hem de siyasal denetim yönünden zorunludur. KHK, yasada gösterilen amacı dışında yürürlüğe konulmuşsa ya da yetkinin kapsamını aşıyorsa veya ilkelere uygun değilse bu durumu onu yetki yasasına ve dolayısıyla Anayasa'ya aykırı düşürür.

Anayasa'ya göre yetki yasasında, Bakanlar Kurulu'na verilen yetkinin süresinin de gösterilmesi zorunludur. Bu zorunluluk, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin yetkilerini çok uzun bir süre yürütme organına vermekten alıkoymaktadır.

Yasada öngörülen sürenin bitiminden sonra çıkarılan KHK'nin Anayasa'ya aykırı düşeceği kuşkusuzdur. Ancak, yetki süresi içerisinde çıkarılmış olan KHK'ler yasadaki sürenin bitiminden sonra da Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce onaylanmış olmasalar da geçerliliklerini korurlar.

Anayasa'nın 91. maddesinde ayrıca "Kanun hükmünde kararnameler, Resmî Gazetede yayımlandıkları gün yürürlüğe girerler. Ancak, kararnamede yürürlük tarihi olarak daha sonraki bir tarih de gösterilebilir.

Kararnameler, Resmî Gazetede yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur.

Yetki kanunları ve bunlara dayanan kanun hükmünde kararnameler, Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonları ve Genel Kurulunda öncelikle ve ivedilikle görüşülür.

Yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulmayan kararnameler bu tarihte, Türkiye Büyük Millet Meclisince reddedilen kararnameler bu kararın Resmî Gazetede yayımlandığı tarihte, yürürlükten kalkar. Değiştirilerek kabul edilen kararnamelerin değiştirilmiş hükümleri, bu değişikliklerin Resmî Gazetede yayımlandığı gün yürürlüğe girer." denilmektedir.

B- KHK'nin Yargısal Denetimi :

Anayasa'ya göre KHK'ler Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin denetimine bağılırlar. Anayasa'nın 91. maddesinde "Kararnameler, Resmî Gazete'de yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur.

Yetki kanunları ve bunlara dayanan kanun hükmünde kararnameler, Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonları ve Genel Kurulunda öncelik ve ivedilikle görüşülür." denilmektedir. Öncelik ve ivedilik koşuluyla, yetki yasalarının gecikmeden çıkarılabilmesi ve çıkarıldıktan sonra da yürürlüğe konulan KHK'lerin aynı biçimde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde karara bağlanması istenilmiştir.

Anayasa'da KHK'lerin siyasal denetimi yanında yargısal denetimi de öngörülmüştür. KHK'ler, işlevsel (fonksiyonel) yönden yasama işlemi niteliğinde olduklarında bunların yargısal denetimlerinin yapılması görev ve yetkisi de Anayasa Mahkemesi'ne verilmiştir. Anayasa'nın 148., 150., 151., 152. ve 153. maddeleri hükümlerine göre, KHK'lerin Anayasa'ya biçim ve esas bakımlarından uygunluğunu Anayasa Mahkemesi denetler.

KHK'nin yargısal denetiminin sözkonusu olduğunda KHK'nin dayandığı yetki yasasının öncelikle Anayasa'ya daha sonra da KHK'nin kendisinin hem yetki yasasına hemde Anayasa'ya uygunluğu sorunlarının çözümlenmesi gerekir. Hernekadar, Anayasa'nın 148. maddesinde KHK'lerin yetki yasalarına uygunluğunun denetlemesinden değil yalnızca Anayasa'ya biçim ve esas bakımlarından uygunluğunun denetlenmesinden söz edilmekte ise de, Anayasa'ya uygunluk denetiminin içerisine öncelikle KHK'nin yetki yasasına uygunluğunun denetimi girer. Çünkü, Anayasa'da, Bakanlar Kuruluna ancak yetki yasasında belirtilen sınırlar içerisinde KHK çıkarma yetkisi verilmiştir. Yetki yasası olmazsa (Anayasa mad. 121 dışında) KHK olamaz. Bu yetkinin dışına çıkılması KHK'yi Anayasa'ya aykırı duruma getirir. Böylece, KHK'nin yetki yasasına aykırı olması Anayasa'ya aykırı olması ile özdeşleşir. Nitekim, 3268, 3347 ve 3479 sayılı Yetki Yasalarına dayanılarak yürürlüğe konulan 335 ve 347 sayılı KHK'ler dayandırıldıkları Yetki Yasalarının kapsamı dışında kalmaları nedeniyle Anayasa Mahkemesi'nin 8.2.1989 gün E. 1988/38, K. 1989/7 ve 16.5.1989 gün E. 1989/4, K. 1989/23 sayılı kararlarıyla iptal edilmiştir.

Olağanüstü Hal KHK'leri dayanaklarını doğrudan doğruya Anayasa'dan (mad. 121) alırlar. Bu tür KHK'lerin bir yetki yasasına dayanması gerekli değildir. Buna karşın, olağan KHK'lerin bir yetki yasasına dayanmaları zorunludur. KHK'ler, yasa gücünü dayandıkları yetki yasasından alırlar. Bu nedenle KHK'ler ile dayandıkları yetki yasası arasında çok sıkı bir bağı vardır.

Yetki Yasası, KHK ve KHK'nin Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce aynen ya da değiştirilerek kabulü birbirinden bağımsız işlemler olmayıp Anayasa'da öngörülen bir sürecin değişik aşamalarıdır. KHK'nin yetki yasası ile olan bağı, KHK'yi aynen ya da değiştirilerek kabul eden yasa ile kesilir. Bu yasa, KHK'yi kendi bünyesine alarak genel anlamda bir yasa niteliğine dönüştürür. Bu nedenle, KHK ile dayandığı yetki yasası arasındaki bağ KHK'nin aynen ya da değiştirilerek yasaya dönüşmesine kadar devam etmektedir. KHK, yasa gücünü, dayandığı yetki yasası ile konulan esaslara uygunluğu ve yetki yasasının da Anayasa'ya uygunluğu varsayıldığı için kazanmaktadır. Yetki yasasının Anayasa'ya aykırılığının saptanması ya da bu nedenle iptaline karar verilmesi durumunda, bu varsayım gerçekleşmediğinden, bu yasaya dayanılarak çıkartılan KHK Anayasal dayanaktan yoksun kalır. Bu durumda KHK, Anayasa'nın uygun gördüğü ölçünün ötesinde verilen bir yetkinin kullanılması sonucu çıkartılmış olması nedeniyle Anayasa'ya aykırılık oluşturur. KHK; yetki yasasına ve içeriği yönünden de Anayasa'ya aykırı bulunmasa bile dayandığı yetki yasası Anayasa'ya aykırı ise bu nedenle iptali gerekir.

KHK'nin Anayasa'ya uygun bir yetki yasasına dayanması geçerliliğin ön koşuludur. Bir yetki yasasına dayanmadan çıkartılan veya dayandığı yetki yasası Anayasa'ya aykırı olan bir KHK'nin kuralları, içerikleri yönünden Anayasa'ya aykırılık oluşturmaları bile, Anayasa'ya uygunluğundan söz edilemez.

Öbür yönden, KHK'lerin Anayasa'ya uygunluk denetimleri yasaların denetimlerinden farklıdır. Anayasa'nın 11. maddesinde; "Kanunlar Anayasaya aykırı olamaz." denilmektedir. Bu nedenle yasaların denetimde, onların yalnızca Anayasa kurallarına uygun olup olmadıkları saptanır. KHK'ler ise konu, amaç, kapsam ve ilkeleri yönünden hem dayandıkları yetki yasasına hem de Anayasa'ya uygun olmak zorundadırlar. Bu nedenlerle, KHK kurallarının içerikleri yönünden de Anayasa'ya uygunluk denetiminin yapılabilmesi için öncelikle ortada Anayasa'ya uygun bir yetki yasasının varlığı gerekir.

KHK'lerin Anayasa'ya aykırılığı saptanmış ya da bu nedenle iptal edilmiş bir yetki yasasına uygun olup olmadığının incelenmesi ise denetimi anlamsız kalır. Çünkü Anayasa'ya aykırı bir yetki yasasına dayanılarak çıkartılan KHK'lerin Anayasa'ya uygun görülmesi olanaksızdır.

Yetki yasasının iptalinin, bu yasaya dayanılarak çıkartılan KHK'lere etkisinin Anayasa'nın 153. maddesi çerçevesinde değerlendirilmesi uygun değildir. Çünkü, Anayasa'nın 153. maddesindeki "İptal kararları geriye yürümez." kuralına dayanarak, yetki yasasının iptaline ilişkin kararın, Resmî Gazetede yayımı gününe kadar çıkarılan KHK'lerin etkilenmeyeceği biçiminde bir ilke de konulamaz.

Bütün bu nedenlerle dayandığı yetki yasasının Anayasa'ya aykırılığı saptanan ya da iptaline karar verilen KHK'lerin, Anayasa'nın Başlangıç'ındaki "Hiçbir kişi ve kuruluşun, bu Anayasada gösterilen hürriyetçi demokrasi ve bunun icaplarıyla belirlenmiş hukuk düzeni dışına çıkamayacağı", 2. maddesindeki "Hukuk devleti" ilkeleriyle 6. maddesindeki "Hiç kimse veya organ kaynağını Anayasadan almayan bir Devlet yetkisi kullanamaz." kuralı ve KHK çıkarma yetkisine ilişkin 91. maddesiyle bağdaştırılmaları olanaksızdır.

Bir yetki yasasına dayanmadan çıkartılan, yetki yasasının kapsamı dışında kalan, dayandığı yetki yasasının Anayasa'ya aykırılığı saptanan ya da Anayasa'ya aykırılığı nedeniyle iptal edilen KHK'lerin anayasal konumları birbirinden farksızdır. Böyle durumlarda KHK'ler

anayasal dayanaktan yoksun bulunduklarından içerikleri Anayasa'ya aykırı bulunmasa bile dava açıldığında iptalleri gerekir.

C- 518 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin Anayasa'ya Aykırılığı Sorunu :

Dava dilekçesinde 518 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin Anayasa'nın 2., 6., 7., 87., 91. ve 153. maddelerine aykırı olması nedeniyle iptaline karar verilmesi istenilmiştir. Ancak, 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 29. maddesi hükmü gereğince Anayasa Mahkemesi, Anayasa'ya aykırılık konusunda ilgililer tarafından ileri sürülen gerekçelere dayanmak zorunda değildir. İstemle bağlı kalmak koşuluyla başka bir gerekçe ile de Anayasa'ya aykırılık kararı verebilir.

Dava konusu edilen 518 sayılı Kanun Hükmünde Kararname 24.6.1993 gün ve 3911 sayılı Yetki Yasası'na dayanılarak çıkartılmıştır. KHK'nin dayandığı 3911 sayılı Yetki Yasası ise bir bölümünün Anayasa'nın 153. maddesine, kalan bölümünün de Anayasa'nın 7., 87. ve 91. maddelerine aykırılığı nedeniyle Anayasa Mahkemesi'nin 16.9.1993 gün ve Esas 1993/26, Karar 1993/28 sayılı kararıyla iptal edilmiştir.

Böylece, 518 sayılı KHK anayasal dayanaktan yoksun kalmıştır.

KHK'lerin yargısal denetimi bölümünde açıklanan nedenlerle Anayasa'ya aykırı görülerek iptal edilen 3911 sayılı Yetki Yasası'na dayanılarak çıkarılmış bulunan 518 sayılı KHK Anayasa'nın Başlangıç'ında yer alan egemenliği "Millet adına kullanmağa yetkili kılınan hiçbir kişi ve kuruluşun, bu Anayasada gösterilen hürriyetçi demokrasi ve bunun icaplarıyla belirlenmiş hukuk düzeni dışına çıkamayacağı", 2. maddesindeki "hukuk devleti", 6. maddesindeki "Hiçbir kimse veya organ kaynağını Anayasadan almayan bir devlet yetkisi kullanamaz.", ilkeleriyle, KHK çıkarma yetkisine ilişkin 91. maddesine aykırıdır. Bu gerekçe karşısında dava dilekçesinde ileri sürülen diğer aykırılık nedenlerinin üzerinde durulmaksızın KHK'nin iptali gerekir.

Haşım KILIÇ ve Sacit ADALI bu görüşe katılmamışlardır.

D- İptal Hükmünün Yürürlüğe Gireceği Gün Sorunu:

Anayasa'nın 153. maddesi ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 53. maddesi hükümleri uyarınca, yasa, kanun hükmünde kararname veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü ya da bunların belirli madde veya hükümleri iptal kararının Resmî Gazete'de yayımlandığı gün yürürlükten kalkar. Ancak, Anayasa Mahkemesi, iptal kararı ile meydana gelecek olan hukuksal boşluğu kamu düzenini tehdit veya kamu yararını ihlal edici nitelikte görürse, boşluğun doldurulması için iptal kararının yürürlüğe gireceği günü ayrıca kararlaştırabilir.

Dava konusu 518 sayılı KHK'nin iptaline karar verilmesi ile meydana gelen hukuksal boşluk kamu yararını olumsuz yönde etkileyecek nitelikte olduğundan, gerekli göreceği yeni düzenlemeleri yapması için Yasama organına süre tanımak amacıyla iptal kararının Resmî Gazete'de yayımlanmasından başlayarak altı ay sonra yürürlüğe girmesi uygun bulunmuştur.

IV- SONUÇ :

Esas Sayısı : 1993/49
Karar Sayısı : 1993/51

A. 23.8.1993 günlü, 518 sayılı "Türk Patent Enstitüsü Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname"nin, dayanağını oluşturan 24.6.1993 günlü, 3911 sayılı Yetki Yasası'nın Anayasa Mahkemesi'nin 16.9.1993 günlü, Esas 1993/26, Karar 1993/28 sayılı kararıyla iptal edilmiş bulunması nedeniyle Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE, Haşim KILIÇ ile Sacit ADALI'nın karşıoıyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

B. İptal nedeniyle oluşan hukuki boşluğun doldurulması için Anayasa'nın 153. ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Yasa'nın 53. maddeleri gereğince iptal kararının Resmî Gazete'de yayımlanmasından başlayarak altı ay sonra yürürlüğe girmesini, OYBİRLİĞİYLE,

25.11.1993 gününde karar verildi.

Başkan	Üye	Üye
Yekta Güngör ÖZDEN	Mustafa GÖNÜL	İhsan PEKEL
Üye	Üye	Üye
Selçuk TÜZÜN	Ahmet N. SEZER	Haşim KILIÇ
Üye	Üye	Üye
Yalçın ACARGÜN	Mustafa BUMİN	Sacit ADALI
Üye	Üye	
Ali HÜNER	Lütfi F. TUNCEL	